

Il charedactor dal HLS, Marco Jorio, preschenta cun plaschair il LIR.

FOTOS G. CAPAUL

Els dus han prestà lavur da vaglia (da san.): Manfred Gross, redactor linguistic, ed Adolf Collenberg, manader da redacziun dal LIR a Cuira.

Era la Rumantschia ha uss in lexicon istoric

L'emprima enciclopedia en noss linguatg

■ **(anr/gc) Suenter preparaziuns da plirs onns è il Lexicon istoric retic (LIR) cumpari quels dis en furma da cudesch. Il LIR è l'ediziun parziala rumantscha dal Lexicon istoric da la Svizra/Historisches Lexikon der Schweiz (HLS).** Els dus toms èn – cun mintgamai ca. 600 paginas – in pau pli satigls che quels dal HLS, ma sa preschentan dadens e dadora sco quels. Il LIR tracta oravant tut il spazi grischun-retic.

Survegnerà il LIR cun insister

1987 è vegnì suttaless a la Confederaziun – che finanziescha l'entira ovra – il project per in HLS en mintgamai dundeschs toms per tudestg, franzos e talian. La Rumantschia ha pretendì gist quai mument in'enciclopedia era en rumantsch – e gè success. Ad ella è alur vegnì empermess in'ediziun parziala dal

HLS. 1989 è la redacziun vegnida en acziun – a l'entschatta sut cuss. naz. *Martin Bundi* e davent da 1991 cun *Adolf Collenberg*. Tranter 1999 e 2007 èn artitgels davart lieus vegnids publitgads en las Annalas. Fin 2008 eran tut ils artitgels preparads per la stampa. Venderdì è l'emprim tom dal LIR vegnì preschenta a Cuira. L'onn 2012 cumpara il segund sco quai che *Marco Jorio*, charedactor dal HLS, ha ditg en sia beneventaziun ed introducziun a Cuira.

Cuntegnì bler sur da l'intschess grischun-retic

Adolf Collenberg, manader da la redacziun dal LIR, ha constatà che quel tractia l'intschess dal Grischun odiern, ils territoris vegnids regids a ses temp dal Grischun anora sco l'entir intschess retic ed era las relaziuns dal Grischun cun la Svizra ed il rest dal mund.

Cumparè è il LIR be en rumantsch grischun. Autramain n'avessi dà nagin LIR. Mintga vitg e fracziun survegnan lur istorgia curta. Il tom 1 (A tochen Lz) cumpiglia 1585 artitgels, 681 maletgs e 50 infograficas. La plipart da l'illustraziun cumpara sulet en il LIR. La particularitad, resp. plivalur dal LIR consista – ultra da 700 biografias – da la part cun numerusas tematicas. Na sulet la Rumantschia profitescha dal LIR, mabain era il Grischun survegn in lexicon chantunal amplifitgà.

La redacziun linguistica: stà ina sfida

Il manader da la redacziun linguistica dapi 1998, *Manfred Gross*, alleghescha che la redacziun linguistica saja stada colliada cun numerusas sfidas. Igl era numnadain stà da partir dal fatg ch'i dettia tar nus nagina tradiziun lexicografica. I

mancavan pia ils standards lexicografics e da terminologia. Uschia han ins stui crear mellis plets e noziuns per tut ils champs pussaivels e prender decisziuns pertutgant la scripziun da nums da persunas e lieus. La LR ed il DRG sajan sa gidads tar noziuns istoricas documentadas u emprests. Il LIR permetta a la Rumantschia da leger massa infurmaziun interessanta davart il spazi retic e sur da noss Chantun triling. Era la lingua haja gudagnà bler da quai.

La vasta illustraziun enritgescha

Per l'illustraziun è *Werner Bosshard* stà responsabel. Il LIR cuntegna sin strusch 600 paginas da l'emprim tom pli che 700 reproducziuns ed infograficas. Era quai è ina plivalita vers il HLS. Bler material è publitgà per l'emprima giada e resguardia spezialmain la ritga iconografia e cul-

tura materiala da la Rumantschia. Era vegn sa focussà da represchentar maletgs e graficas davart tematicas sin entiras paginas.

Stampà ed edi a Cuira

Per l'ediziun dal LIR segna la Chasa editura Desertina a Cuira. La stampa ha la Südostschweiz Presse und Print procurà. Sco quai ch'il directur da l'editura Desertina, Stefan Bühler, ha detg han ins edì 800 exemplars dal LIR e venda ils dus toms ensemen per strusch 300 francs. Ins quinta ch'oravant tut scolas e vischnancas vegnian ad acquistar il LIR, mo era bleras persunas interessadas. La redacziun cun radund in tozzel dels haja fatg lavur oraifra. Il LIR sa preschenta fitg bain. El è na sulet l'emprim lexicon rumantsch, mabain era ina zunt ritga funtauna d'infurmaziun davart l'entir spazi grischun e retic.